

מוזיאון האצ"ל- בית ז'בוטינסקי ערכת הדרכה למורי השל"ח

כתובת: המלך ג'ורג' 38 תל אביב
טלפון: 035253307
שעות פעילות: א'-ה' 08:00-16:00
דוא"ל: etzel_museum@mod.gov.il

מוזיאון האצ"ל בבית ז'בוטינסקי יכול להכיל 120 תלמידים בו זמנית. הם מחולקים לשלוש קבוצות. אחת בקומת המחתרת (מרתף), השנייה בקומת ההיסטוריה (קומת הכניסה) והשלישית במכון ז'בוטינסקי (קומה שלישית). הסיור מתנהל תוך כדי סבב בין הקבוצות. משך הסיור במוזיאון ובמכון ז'בוטינסקי כשעתיים.

בקומת המחתרת אנו מקיימים שיחת פתיחה המסבירה על החיים במחתרת, סיפור אחת הפעולות (מלון המלך דוד, ליל המטוסים, רכבת הכסף, תקיפת משטרת רמת-גן, הפריצה לכלא עכו) או סיפורם של עולי הגרדום.

בקומת ההיסטוריה אנו מציגים את ההיסטוריה של הארגון החל מהגדודים העבריים דרך הגנת ירושלים בשנת 1920, הקמת תנועת בית"ר, מאורעות תרפ"ט, הקמת ההגנה ב' שיהפוך לאצ"ל, ז'בוטינסקי כמפקד האצ"ל, המרד הערבי הגדול ושבירת ההבלגה, הספר הלבן השלישי, מלחמת העולם השנייה והתגייסות הארגון למלחמה לצד הבריטים (דוד רזיאל ושליחותו לעיראק), הפילוג והקמת הלח"י, בגין מתמנה למפקד האצ"ל, הכרזת המרד. בקומה זו מתקיימת שיחת פתיחה על ז'בוטינסקי ופועלו. מיצג "מעגל החיים"- שיחה שמעולם לא התקיימה בין ז'בוטינסקי לבנו ערי, ממנה אפשר ללמוד על האיש ורעיונותיו. מיצג "אף על פי כן" על העלייה הבלתי לגאלית לארץ ישראל שמתחילה עם עליית הנאצים לשלטון (חלק מהעלייה החמישית).

במוזיאון מוצגים תעודות, צילומים, כרזות, דגמים המסבירים את פעולות האצ"ל, מרגמה שהשתתפה בקרב על יפו ורמלה (היתומות), שוט שבעטיו עלו שלושה בחורים לגרדום (ליל ההלקאות) וכלי נשק ששימשו במחתרת ביניהם תת מקלע סטן תוצרת האצ"ל.

להלן תקציר המידע המוצג על פי מסלולים :

קומת ההיסטוריה

חלון 1- הגדודים העבריים

זאב ז'בוטינסקי, מנהיג ציוני, סופר, משורר, עיתונאי, ממקימי יחידות להגנה עצמית בעיר מושבו- אודסה קרא ליהודי העולם, עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, להתגייס לשורות הצבא הבריטי ולסייע לו בכיבוש ארץ ישראל. הוא חבר ליוסף טרומפלדור שהיה בעברו קצין מעוטר בצבא הרוסי (שם גם איבד את ידו במלחמת רוסיה יפן). למרות התנגדות מבית ומבחוץ הוקם גדוד נהגי הפרדות שהוביל להקמת הגדודים העבריים. זה היה הצבא היהודי הראשון מאז תקופת המכבים. ז'בוטינסקי הצטרף לגדוד הראשון שהוקם ושירת בו כקצין.

למעשה הוקמו ארבעה גדודים. הגדוד הראשון- גדוד קלעי המלך 38 בו שירתו יהודים מבריטניה, בעקר יהודים שהיגרו מרוסיה. מפקד הגדוד היה גון פיטרסון שקודם לכן פיקד על גדוד נהגי הפרדות. ז'בוטינסקי הצטרף לגדוד כמפקד פלוגה. הגדוד השני- גדוד קלעי המלך 39 בו שירתו יהודים מקנדה, ארה"ב וארגנטינה. הגדוד השלישי- גדוד קלעי המלך 40 היה הגדוד הארץ ישראלי. מפקדו היה אליעזר מרגולין. בגדוד זה שירתו דוד בן-גוריון ויצחק בן-צבי. לאחר סיום המלחמה פורקו הגדודים העבריים. לטבתחילת 1920 כבר פוזרו שני הגדודים הראשונים, ושארית מחייליהם עברו אל הגדוד הארצישראלי. הגדוד שינה את שמו ל"הראשון ליהודה", סמלו היה סמל המנורה וסיסמתו "קדימה". היה זה הגוף הצבאי הראשון שכל סמליו עבריים. במאורעות תרפ"א הגיעו, אנשי הגדוד ליפו ולתל אביב ולקחו חלק בהגנתה מפני הפורעים הערבים. התערבותם בפוגרום הביא לפירוקו הסופי של הגדוד.

חלון 2- הגנת ירושלים

פירוקו של "הגדוד הראשון ליהודה", במאי 1921, טרפד את חזונו של ז'בוטינסקי בדבר הקמת צבא עברי רשמי, ודחף את היישוב להקים כוח מגן חדש "ההגנה".

יחידת ההגנה הראשונה בארץ הוקמה בירושלים על ידי ז'בוטינסקי ושרתו בה משוחררי הגדודים ומתנדבים. באפריל 1920, תקפו הערבים יהודים בירושלים. הבריטים עצרו חלק

מהפורעים, אבל עצרו גם 19 מחברי ההגנה שנאבקו בפורעים ז'בוטינסקי נגש למטה המשטרה והכריז כי בתור מפקד הארגון, הוא מקבל על עצמו את האחריות והאשמה וכי את יתר הנאשמים יש לשחרר לאלתר. הוא נידון ל-15 שנות מאסר ועבודות פרך ונשלח לכלא עכו. מאסרו עורר סערת רוחות בכל רחבי העולם, ב-26 באפריל הוכרז ביישוב היהודי יום אבל וצום כללי. בלונדון נערכו אספות מחאה, באחת מהן קרא נורדאו: "אל דומיה, כל עוד מצפונה של הציונות כלוא במאסר עכו!". גם בבית הנבחרים הבריטי התחוללה מהומה ובלחץ דעת הקהל הומתק גזר דינו של ז'בוטינסקי שהוכרז כ"מגן ירושלים", לשנת מאסר אחת. עונשם של חבריו הופחת משלוש שנים לשישה חודשים. בראשון ביולי 1920 הוחלף הממשל הצבאי הבריטי בממשל אזרחי, שבראשו הועמד הרברט סמואל, הנציב העליון הראשון בארץ-ישראל. סמואל הכריז בנאומו בחיפה ב-8 ביולי, על מתן חנינה לכל אסירי המאורעות והם שוחררו ללא תנאים.

חלון 3 – הקמת בית"ר

תנועת בית"ר נוסדה בשנת 1923 כחלק מחזונו של ז'בוטינסקי על אקטיביזם יהודי ועל תכניתו להכשרה צבאית מסודרת לצעירים יהודים, אשר ירכיבו יחידות הגנה חמושות בארץ ישראל. הרעיונות המרכזיים של בית"ר היו לעצב דור חדש של צעירים שיוכשר לקראת עלייה אל ארץ ישראל והתיישבות בה לצורך הקמת מדינה עברית משתי גדות הירדן. בשנת 1930 מנתה התנועה 16,500 חברים ב-379 סניפים בחמש עשרה ארצות. בשנת 1935 היו בבית"ר כ-70,000 חברים.

בית"ר התנהלה כארגון צבאי למחצה. לצד אימונים צבאיים שנתנו בחלקם על ידי קציני צבא זרים, נשמרה משמעת צבאית, הונהגה חלוקה היררכית, התקיימו טקסים צבאיים וחברי התנועה לבשו מדי צבא. הוקמו בתי הספר למדריכים על ידי ירמיהו הלפרן. אבי"א אחימאיר היה אחד המדריכים הבולטים בבתי הספר.

בשנת 1933 החלה בית"ר בהכשרה הימית שלה באגודת יורדי ים זבולון. מאוחר יותר התקיימו קורסי ימאות בחו"ל ביניהם קורס החובלים העברי הראשון בעולם שהתקיים באיטליה בחסות ממשלתה.

חלון 4 – הקמת האצ"ל

אוזלת ידו של "ההגנה" למנוע פגיעה ביהודים במאורעות תרפ"ט, גררה ביקורות נגד הארגון. עיקר הביקורת באה לידי ביטוי בסניף הירושלמי של "ההגנה". מפקד הסניף, אברהם ("גדעון") תהומי וחברים נוספים התנגדו ל"מדיניות ההבלגה" כלפי ערביי ארץ ישראל, דרשו שהארגון יישא אופי יותר צבאי והיררכי ולא מיליציוני ושהארגון, שהיה תחת שליטת הסתדרות העובדים, יוכפף למרות המוסדות הלאומיים.

באפריל 1931 סירב תהומי להחזיר למחסני ההגנה כלי נשק שהתקבלו בעת כוננות לקראת חג נבי מוסא. אחרי משא ומתן עם "ההגנה" הורה תהומי להחזיר את הנשק תמורת דיון במוסדות הלאומיים בסוגיות שהעלו הוא ואנשיו. אולם לאחר שהנשק הוחזר, ותביעות אנשיו לא נענו, שלחו המפקדים מקרב המורדים הודעה להנהלת "הוועד הלאומי" על פרישתם מן "ההגנה" והקמת גוף החדש שיקרא "ארגון צבאי לאומי", שם הממחיש את אופיו האקטיביסטי לעומת "ההגנה".

עם הקמתו הצטרפו לאצ"ל רבים מתנועת בית"ר. באוגוסט 1933 נוסד "ועד מפקח" לאצ"ל אשר כלל נציגים של רוב המפלגות הציוניות הלא פועליות. אחד מהם היה ז'בוטינסקי שבמהרה הפך להיות הדמות המרכזית בארגון. עם זאת, רוב פעילותו של ז'בוטינסקי הייתה בחו"ל משום משנת 1928 נאסר עליו להיכנס לארץ ישראל.

חלון 5- האצ"ל תחת פיקודו של ז'בוטינסקי

בשנת 1936 ניסה תהומי לאחד את האצ"ל עם "ההגנה". אנשי בית"ר דרשו, שכחלק מהאיחוד, תצורף "ההסתדרות הציונית החדשה" (הצ"ח), בראשותו של ז'בוטינסקי, להסתדרות הציונית. הדרישה נדחתה והאיחוד נכשל. עקב כך החליט תהומי לעזוב את האצ"ל ולחזור ל"הגנה".

מפקד האצ"ל הראשון שמינה ז'בוטינסקי היה רוברט ביטקר ששירת כקצין בצבא הרוסי הלבן ולאחר מכן שירת כמפקד גדוד בדרגת קולונל באזור השליטה הבריטי בסין. ביטקר לא ידע עברית, לא הכיר את המציאות ביישוב היהודי ולמעשה לא שלט בארגון. הוא הודח

מתפקידו לאחר תשעה חודשים. המפקד השני, משה רוזנברג כיהן בתקופה בה התנהל וויכוח פנימי בתוך היישוב היהודי לגבי מדיניות ההבלגה של "ההגנה" נגד התוקפנות הערבית. רבים באצ"ל ביקרו את רוזנברג שתמך במדיניות זו. משפטו והוצאתו להורג של שלמה בן יוסף ב-1938 הגבירו את ההתמרמרות, במיוחד כאשר רוזנברג יצא מהארץ לקפריסין ביום הוצאתו להורג של בן יוסף. בהמלצת מפקדת הארגון שחרר ז'בוטינסקי את רוזנברג מתפקידו.

המפקד השלישי, דוד רזיאל ("בן ענת") נחשב לאחד המפקדים הבולטים בארגון וכמי שבתקופתו נשברה ההבלגה ותחת פיקודו בוצעו פעולות רבות נגד ערבים ברחבי הארץ בתגובה לרצח יהודים. רזיאל נעצר על ידי הבריטים אך שוחרר עם פרוץ מלחמת העולם השנייה ובעקבות ההחלטה כי האצ"ל לא יאבק בבריטים בזמן המלחמה ותחת זאת יסייע להם במלחמה בגרמניה הנאצית. החלטה זו גרמה לפרישת אברהם שטרן (יאיר) מהאצ"ל ולהקמת הלח"י.

בשנת 1941 נשלח רזיאל לעיראק במסגרת יחידת קומדו של הצבא הבריטי, במטרה לחבל במתקני זיקוק הנפט ליד בגדד. התוכנית שונתה והוא קיבל משימת מודיעין לקראת כיבוש העיר פלוג'ה. בפעולה זו נהרג רזיאל מהפצצה של מטוס גרמני. במקומו מונה כמפקד האצ"ל ניסים כהן שהוחלף לאחר זמן קצר על ידי יעקב מרידור.

חלון 10- האצ"ל תחת פיקודו של מנחם בגין

בשנת 1942 הגיע לארץ מנחם בגין במסגרת הצבא הפולני החופשי. בגין שהיה נציב בית"ר בפולין ואחד ממנהיגי התנועה הרוויזיוניסטית הבולטים, נמלט מפולין עם פלישת גרמניה הנאצית לליטא. שם המשיך לפעול למעל הברחת חברי בית"ר לארץ ישראל. בספטמבר 1940 נעצר בגין בידי ה"נ.ק. וו.ד." ונחקר על תפקידו כנציב בית"ר. הוא הואשם בשיתוף פעולה עם "האימפריאליזם הבריטי" ונדון למאסר של שמונה שנים במחנה עבודה פְּצ'ורה שברפובליקת קומי בצפון-מזרח רוסיה האירופית.

עם הקמת הצבא הפולני החופשי בראשותו של הגנרל אנדרס, הסכימה רוסיה לשחרר אסירים פולנים בתנאי שיצטרפו לצבא הפולני החופשי. בגין ניצל הזדמנות זו והצטרף לצבא הפולני החופשי ויחד אתו הגיע לארץ ישראל.

עם הגיעו לארץ הוצע לבגין לקבל פיקוד על האצ"ל. זה התאפשר רק לאחר שנה וחצי משום שבגין לא היה מוכן לערוק משורות הצבא הפולני. עם שחרורו מהצבא מארגן בגין את המפקדה של האצ"ל ובינואר 1944 הוא מכריז על מרד נגד השלטון הבריטי בארץ ישראל.

באותה שעה היה הצבא הגרמני בנסיגה, אבל עדיין שלט בכל אירופה. רק בחודש יוני פלשו בנות הברית לנורמנדי, והחל שחרור אירופה. יהודי פולין הושמדו כבר, ורק יהודי רומניה והונגריה טרם הושמדו. האצ"ל החליט כי הגיעה השעה להכריז מרד על הבריטים, בשל סירובם לסייע להצלת יהודים. הכרזת המרד הופכת האצ"ל למחתרת.

הארגון פתח בהתקפות על סמלי השלטון הבריטי, בניסיון לפגוע בתפקוד השלטון כמו גם ביוקרתו, תוך שמירת הכלל שהציב לעצמו - הימנעות מטרור אישי וניסיון שלא לפגוע בחיי אדם. בעוד פעולות האצ"ל והלח"י נגד הבריטים הלכו והחריפו, נקטה הנהגת היישוב בקו של הידוק שיתוף פעולה עם הבריטים במלחמה באירופה. הנהגת היישוב חששה שפעולות האצ"ל והלח"י יחבלו במאמצים אלה.

לאחר שהניסיונות לשכנוע את האצ"ל והלח"י למתן את פעילותם נגד הבריטים נכשלו, ואחרי ההתנקשות של אנשי הלח"י בלורד מוין, שר המדינה הבריטי למזרח התיכון, החלה תקופת "הסזון" (מצרפתית- עונת הצייד). הפעולות כוונו רק נגד האצ"ל ובמהלכן הוצאו חשודים בהשתייכות לאצ"ל מבתי ספר, מקומות עבודה וקופת החולים הכללית. חברי הארגון נעצרו על ידי "ההגנה" והפלמ"ח וחלקם הוסגרו לבולשת הבריטית. בגין חייב את חברי הארגון לנקוט הבלגה מלאה כלפי מבצעי הסזון במטרה למנוע מלחמת אחים.

קומת המחותרות

המתקפה על מלון המלך דוד

ב- 22 ביולי, 1946, חדרו לוחמי האצ"ל למלון המלך דוד בירושלים ששימש כמפקדה הבריטית בארץ ישראל ופוצצו את האגף הדרומי של המלון בו שכנה מפקדת המודיעין הצבאי הבריטי. הבריטים לא שעו לדרישת הארגון, שנמסרה דרך הטלפון לפני הפיצוץ, לפנות את המבנה. בפיצוץ נהרגו 91 אנשים, מתוכם 28 בריטים, 41 ערבים, 17 יהודים וחמישה אחרים. כ-45 אנשים נפצעו. הפעולה בוצעה על בקשת "ההגנה" כחלק משיתוף הפעולה בתקופת "תנועת המרי העברי"

ה"ספר הלבן השלישי" שנכתב בשנת 1939 אך יושם באופן חלקי עקב המלחמה, הופעל מחדש לאחר סיום מלחמת העולם על ידי ממשלת הלייבור. ההנהגה הציונית הרגישה נבגדת לאחר הסיוע הרב שהגיש היישוב היהודי לבריטים בתקופת המלחמה. תחושת הנבגדות הוביל להחלטה ש"ההגנה" והפלמ"ח יתחילו לפעול נגד הבריטים בדומה לאצ"ל וולח"י. החלטה זו סללה את הדרך לשיתוף פעולה ולהקמת "תנועת המרי העברי".

המחתרת פעלה כעשרה חודשים ובתקופה זו בוצעו פעולות רבות. הפעולה האחרונה הייתה "ליל הגשרים" בו תקף הפלמ"ח 12 גשרים שחברו את הארץ לסוריה, לבנון, ירדן ומצרים. (9 הגשרים נהרסו. שני גשרים בנחל אכזיב ניזוקו ובגשר דאמיה, גשר אדם בימינו, המטען לא התפוצץ). הפעולה הזו חיזקה סופית אצל הבריטים את ההבנה ש"ההגנה" והפלמ"ח שותפים ל"תנועת המרי העברי". ב- 29 ביוני 1946 יצאו הבריטים למבצע "השבת השחורה". המבצע כוון נגד "ההגנה" הפלמ"ח והסוכנות היהודית, במהלכו נערו כ-2700 ממנהגי הארגונים והישוב, נחשפו סליקים של נשק והוחרמו מסמכים מבניין הסוכנות היהודית בירושלים. המסמכים הובלו לאגף המודיעין במלון המלך דוד שם החלו הבריטים לחפש אחרי מסמכים שיצביעו על שיתוף הפעולה בין המחותרות. משה סנה פנה לאצ"ל ובקש מהם לפוצץ את האגף.

הפעולה התבצעה ב- 22 ביולי 1946. לוחמי האצ"ל, מחופשים לערבים, בראשותו של ישראל לוי ("גדעון"), שהתחפש למלצר סודני, החדירו 7 כדי חלב שבתוכם הוטמנו 350 קילוגרם חומר נפץ, ל"קפה ריג'נס" בקומה התחתונה של האגף הדרומי של המלון. הלוחמים התגלו בעת היציאה

ובקרב היריות שהתפתח נפגעו שניים מלוחמי האצ"ל. אחד מהלוחמים, אהרן אברמוביץ, מת מאוחר יותר מפצעיו.

בפעולה השתתף היינריך ריינהולד ("ינאי"), שהיה סוכן שתול של הבריטים באצ"ל. משערים שהוא הספיק להודיע לבריטים על הכוונה לבצע את הפעולה באופן כללי ואמר שהוא יתקשר שוב עם מידע מדויק, אולם הדבר לא התאפשר לו. הועלתה ההשערה שמלון המלך דוד לא פונה בגלל הציפיה להודעה מ"ינאי" שבהיעדרה הניחו הבריטים שהפעולה בוטלה.

מספר הנפגעים גרר גינוי הפעולה גם מצד הנהגת היישוב והעיתונות. "ההגנה" הודיעה על ניתוק מהאצ"ל, מה שהביא לסיום דרכה של "תנועת המרי העברי".

רכבת הכסף

ב- 12 בינואר 1946 תקף האצ"ל, סמוך לחדרה, רכבת שהובילה כסף שנועד לתשלום משכורות לעובדי ממשלת המנדט. השלל היה 35 אלף לא"י, שהיה סכום עצום באותה תקופה. הכסף שימש למימון פעולות המחתרת.

בנובמבר 1945 פנה קצין המבצעים של האצ"ל, איתן לבני לשחקן הכדורגל דוד ויינברג, ששירת במשטרת הרכבות בחדרה, וביקש שידווח לו מתי רכבת הכסף יוצאת מחיפה, משום שמועד זה השתנה מחודש לחודש, ונודע רק ערב התשלום. התוכנית הייתה להסיט את הקטר מהפסים באמצעות מוקשים, ואז להשתלט על הרכבת. המקום שנבחר לכך היה קטע המסילה שבין פרדס חנה לחדרה. בפעולה השתתפו 21 לוחמים ובהם עמיחי פאגלין ומיכאל אשבל, ושבע לוחמות, ובהן שרה רוזנברג ומלכה יפת, שנועדו להוביל על גופן את כספי השוד לתל אביב. על הפעולה פיקד מנדל מלצקי.

ב- 11 בינואר הודיע ויינברג ללבני שלמחרת תצא רכבת הכסף. במסילה הוטמנו מוקשים, ואנשי אצ"ל הסתתרו במרחק כמאה מטרים מהמסילה, בהמתנה לרכבת. בשעה 10:10 הופעלו

המוקשים, הקטר ירד מהפסים ואנשי האצ"ל השתלטו על הרכבת. הכסף נלקח מהרכבת לשכונת נחליאל בחדרה, שם הוסתר הכסף על גופן של הנשים, שנראו כנשים בהיריון. הנשים יצאו לתל אביב במונית, באוטובוס ובאמבולנס. כסף נוסף הועבר במכונית שבה הותקן מסתור לאחסון המעטפות. מעטפות נוספות הוכנסו לשלושה כדי חלב גדולים שנטמנו בגבעה בשכונת נחליאל. הבריטים ערכו חיפושים בשכונה, אך לא גילו דבר.

ליל האווירונים

ב-25 בפברואר 1946 תקפו כוחות מהאצ"ל והלח"י שלוש שדות תעופה בריטיים. הפעולה בוצעה על פי בקשת של "תנועת המרי העברי" ומטרתה פגיעה במטוסים הבריטיים שגילו את אניות המעפילים טרם הגעתם לארץ. 29 מטוסים פוצצו והבריטים נאלצו להעביר את רוב מטוסייהם למצרים.

התכנית המקורית שנרקמה בחטיבת התכנון של האצ"ל (ח"ת) חודשים רבים קודם לכן, נועדה להקיף חמישה שדות תעופה צבאיים: סירקין, לוד, קסטינה, רמת דוד ועטרות. מפקדת "תנועת המרי העברי" אישרה את הפעולות בקסטינה, בלוד וסירקין. הפעולה בסירקין נמסרה ללח"י והפעולות בלוד וקסטינה - לאצ"ל.

להתקפה על שדה התעופה ליד כפר סירקין יצאה יחידה של 30 לוחמי לח"י בפיקודו של יעקב גרנק. הלוחמים הגיעו לשדה התעופה במשאית שנראתה כרכב של הצבא הבריטי. החבלנים חתכו את הגדר, הגיעו למטוסים והניחו את חומר הנפץ בין הכנף לגוף המטוס. שלושה מטוסי "אנסון" ושלושה מטוסי "ספיטפייר" פוצצו. החיילים הבריטים רותקו באש מקלע של יחידת החיפוי. הלוחמים חזרו בשלום לבסיסם.

יחידת אצ"ל שיצאה להתקיף את שדה התעופה לוד מנתה 16 לוחמים בפיקודו של דב כהן (שמשון) (נפל בפריצת כלא עכו) בגלל הגשם והבוץ הם הגיעו למקום באיחור והדי ההתפוצצויות מכיוון כפר סירקין העמידו את הבריטים בכוננות. דב החליט לבצע את המשימה החבלנים הגיעו דרך פרצה בגדר למטוסים. הם הניחו את מטעני חומר הנפץ אך התגלו לאורו של זרקור

ממגדל הפיקוח. חיילים שהיו באותה עת בבית הקולנוע, פרצו משם אך רותקו על ידי מקלעי האצ"ל. החבלנים סיימו את משימתם ונסוגו. 4 מטוסי "אנסון" ושבעה מטוסי הפצצה "האליפקס" הושמדו. הלוחמים חזרו בשלום לבסיסם.

על הפעולה בשדה התעופה קסטינה (כיום חצור) פיקד עמיחי פאגלין (גיד). הלוחמים יצאו בשתי קבוצות. קבוצה אחת נסעה במשאית טעונה חציר שמתחתיו הוחבאו כלי הנשק וחומר הנפץ, כשהם מחופשים לערבים. קבוצה שנייה התחזתה לקיבוצניקים הנוסעים לכנס בני המושבים בכפר ורבורג. הם ירדו בקרבת שדה התעופה ובהגיעם לשדה תפסו עמדות לריתוק וחסימה. החבלנים הניחו את מטעני חומר הנפץ על המטוסים. שנים עשר מטוסי "האליפקס" עלו באש. הלוחמים הצליחו לסגת בשלום מהמחנה, אבל בדרך הנסיגה נורתה לפתע ירייה ממקור לא ברור. אחד הלוחמים, עזרא עגימי (החייל "יהונתן"), נפצע אנושות ומת תוך זמן קצר. גופתו הושארה במקום, והבריטים מצאו אותה למחרת והביאו אותה לבאר טוביה, שם נקבר. שאר הלוחמים הצליחו להגיע בשלום לכפר מרמורק שם זכו לסיוע של התושבים.

עולי הגרדום

תשעה מלוחמי האצ"ל ושלושה מלוחמי הלח"י נשפטו ונדונו למוות בתלייה. עשרה מהם נדונו על ידי בתי דין צבאיים בריטיים ושני הנותרים - על ידי בית דין מצרי. עשרה מהנדונים הוצאו להורג בתלייה ושניים מהנדונים שמו קץ לחייהם לפני מועד הוצאתם להורג.

שלמה בן יוסף, ראשון עולי הגרדום. היה חבר בפלוגת העבודה של בית"ר בראש פינה. נעצר בעקבות תקיפת אוטובוס נוסעים ערבי ליד צפת. הוצא להורג בכלא עכו ב-29 ביוני 1938.

דב גרונר, לוחם האצ"ל נפצע ונעצר בעת ההתקפה על משטרת רמת גן. הוצא להורג בכלא עכו ב-16 באפריל 1947.

מרדכי אלקחי, יחיאל דרזנר ואליעזר קשאני, השתתפו בפעולת "ליל ההלקאות", מבצע בו יצא האצ"ל להלקות קצינים בריטיים כתגובה להלקאת לוחם אצ"ל. הם נתפסו, עם שני לוחמים נוספים, במחסום של הצבא הבריטי ליד הישוב וילהלמה (כיום בני עטרות). נהג הרכב שנפצע במהלך המעצר ולא זכה לטיפול, מת מאובדן דם וממכות. שמו אברהם מזרחי. שאר הלוחמים עברו עינויים קשים, העמדו לדין ושלושה מהם נדונו למוות (גילו של הלוחם הרביעי היה פחות מגיל 18). הם הוצאו להורג בכלא עכו ב-16 באפריל 1947.

מאיר פיינשטיין, לוחם האצ"ל נתפס לאחר תקיפת תחנת הרכבת בירושלים. הוא נפצע בידו והבריטים מנעו ממנו טיפול רפואי. יותר מאוחר נאלצו הרופאים לכרות את כף ידו. אתו בתא המעצר במגרש הרוסים בירושלים ישב לוחם הלח"י, משה ברזני שנידון למוות על נשיאת רימון יד בכיסו. פיינשטיין וברזני התאבדו בעזרת רימון מאולתר, שהוברח לתאם, בתוך תפוז, ב-21 באפריל 1947, בטרם הספיקו הבריטים להעלותם לגרדום.

יעקב וייס, אבשלום חביב ומאיר נקר, לוחמי האצ"ל נלכדו בפריצת כלא עכו. השלושה, יחד עם שני לוחמים נוספים, היוו חוליית חסימה בצומת הסמוכה לעכו. החמישה נהלו קרב עם הכוחות הבריטים עד שנגמרה להם התחמושת והם נאלצו להיכנע. החמישה הועמדו לדין. שניים מהלוחמים שגילם היה פחות מ-18 נשלחו למאסר עוס. וייס, חביב ונקר נדונו למוות. הם הוצאו להורג בכלא עכו ב-29 ביולי 1947.